

Для когнітивно-ономасіологічного аналізу використана модель ментально-психонетичного комплексу, ядром якого є диктум пропозиції, котрий корелює з асоціативно-термінальною частиною, модусом і психічними функціями.

Аналіз предикатно-аргументної мотивації значительного масиву отглагольних прикметників дає можливість утвердити, що ці деривати – означення різних аргументів пропозиції, чаще всего квалітатива і фінитива. Їх мотиваторами виступають предикати фізичної, інтелектуальної, психічної і др. діяльності.

Ключевые слова: аргумент, когнітивно-ономасіологічний аналіз, мотивація, ономасіологічна структура, ономасіологічний признак, ономасіологічний базис, предикат.

G. A. Yarmolenko

Predicate-Argument motivation verbal adjectives of modern Ukrainian language

The article studied cognitive onomasiological mechanism of argument predicate-motivation deverbativov-adjectives modern Ukrainian language. The subject of the study was the relationship onomasiological motivational structure and semantics of nominative with a fragment of knowledge about the labeling. Onomasiological structure must include onomasiological sign (motivator-predicate, its specific semantics) and onomasiological basis, which categorizes derivative as an adjective and an indicator of its semantic category, optional - communication feature and a reduction of the basis components of motivational base proposition konotativnye characteristics, as well as the possibility of secondary notation.

For cognitive onomasiological analysis model is used mental-psychonetic complex, the core of which is the dictum of the proposition, buyout correlated with associative-terminal part, and mode of mental functions.

Analysis of argument-predicate motivating a significant array of verbal adjectives allows us to assert that these derivatives - mean different arguments proposition, often kвалітатива and finitiva. Their motivators are the predicates of physical, intellectual, mental, and others. Activities.

Key words: argument, cognitive onomasiological analysis, motivation, onomasiological structure onomasiological sign onomasiological basis predicate.

УДК 811.111'373.22

О. В. Коновалова

МОТИВАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЕНТОМОНІМІВ СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ *Adj+N*

У статті досліджено особливості мотивації англійських складених номенклатурних назв комах синтаксичної моделі *Adj+N*. Предметом аналізу слугували мотиваційні відношення ономасіологічної структури англійських ентомонімів, їхньої семантики із фрагментом знань про позначене.

Основним методом дослідження є розроблений О.О. Селівановою когнітивно-ономасіологічний аналіз, який передбачає два етапи – інтерпретацію ономасіологічної структури англійських ентомонімів і моделювання фрагмента знань про комаху. Така методика дала змогу встановити закономірності сприймання й номінації особливого мікросвіту комах англійськими ентомологами.

Найменування комах синтаксичної моделі *Adj+N* є досить поширеними в англійській терміносистемі. Ядро такої структури представлено здебільшого простим або похідним іменником на позначення таксону комах, який визначає належність ентомона до певної категорійної ієрархії. Ад'єктивний компонент структури *Adj+N* визначається валентністю субстантива й переважно виражений простим (похідним) прикметником, що корелює із квалітативом, локативом, корелятивом та квантитативом. Синтаксична модель *Adj+N* англійських ентомонімів на структурному рівні може ускладнюватися за рахунок ад'єктивного або субстантивного елементів, які приєднуються до прикметника.

Ключові слова: ентомонім, номенклатура, когнітивно-ономасіологічний аналіз, ономасіологічна структура, пропозиція, ядро синтаксичної структури.

Постановка проблеми. Дослідження когнітивного механізму створення терміносистем становить особливий інтерес для лінгвістів, оскільки саме в термінологічній лексиці відображено наукову картину світу. Будь-яка терміносистема є складним ієрархічним утворенням із слів та словосполук, які виконують функції термінів – елементів терміносистеми [3, с. 128–129]. У когнітивному аспекті ентомологічна терміносистема для людини становить мікросвіт, практично не актуалізований у наївній картині світу, а для науковців – це репрезентативна мережа диференціацій.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю пояснити зв'язок ономасіологічної структури ентомонімів (назв комах) синтаксичної моделі *Adj+N* зі структурою знань про комах в науковій картині світу англійського етносу, що проектується в пріоритетну в сучасному мовознавстві проблему зв'язку мови й етносвідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наше дослідження здійснене в аспекті когнітивної ономасіології – пріоритетної галузі сучасного мовознавства, досягнення якої зумовили необхідність нового погляду на номінацію взагалі та на мотиваційні процеси зокрема. Поняття мотивації виникло в словотворі й розглядалося як відповідник формальної та семантичної похідності слів. До 80-х років XX ст. мотивація встановлювалася на підставі генотипів похідних слів – синтаксичних структур згідно з концепцією синтаксичної природи деривації, висунутої у славістиці ще Ф. Буслаєвим [7, с. 401]. Після розробки Г. Винокуром методики словотвірного аналізу й критерію встановлення похідності на семантичній основі мотивацію почали вивчати почало здійснюватися з більшим акцентом на семантику. Використання здобутків когнітології при аналізі явищ мотивації дає змогу глибше простежити ментальні процеси, які започатковують номінативне відображення предметів та їхніх ознак, явищ і подій у мові. У когнітивній ономасіології мотивація – це «наскрізна для моделі породження психоментальна операція, результатом якої є семантико-ономасіологічна залежність мовних знаків (мотивуючого та мотивованого), що виникла на підставі складної системи конекцій компонентів людської свідомості» [5, с. 158]. Отже, когнітивний аспект дослідження мотивації дає змогу більш глибоко прослідкувати мисленнєві процеси, які лежать в основі словотворення.

Мета нашої роботи полягає в здійсненні когнітивно-ономасіологічного аналізу англійських пропозиційно мотивованих ентомонімів структури *Adj+N*, яка досить поширена в ентомологічній терміносистемі (близько 30% від загальної кількості найменувань комах).

Матеріалом дослідження є 908 пропозиційно мотивованих складених найменувань комах синтаксичної моделі *Adj+N*, вилучених шляхом суцільної вибірки з «П'ятимовного словника назв тварин (комахи)» за редакцією Б. Р. Стриганової.

Новизна дослідження забезпечена тим, що обраний нами лексичний масив не був предметом аналізу в розрізі його мотиваційних особливостей та проекції ономасіологічної структури на когнітивне підґрунтя творення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У своїй роботі ми спираємося на методику когнітивно-ономасіологічного аналізу, яка базується на принципі двовекторності дослідження (від слова до думки та від думки до слова) і розроблена О. О. Селівановою в монографії «Когнітивна ономасіологія» [5]. Першим етапом аналізу є інтерпретація ономасіологічної структури ентомонімів, представленої в англійській мові переважно композитами або складеними назвами. Для складених найменувань комах ономасіологічна структура інтерпретується з «урахуванням смислового і формального зв'язку компонентів, семантичної і граматичної домінант» [6, с. 28].

Другий етап когнітивно-ономасіологічного аналізу передбачає моделювання фрагмента структури знань про позначене. Для дослідження номінативних процесів в англійських ентомонімах синтаксичної моделі *Adj+N* використовуємо модель ментально-психонетичного комплексу (МПК). Ядром МПК є пропозиційний компонент, інтерпретація якого надає відносно істинних, несуперечливих знань про об'єкт концептуалізації [5, с. 128]. Термін «пропозиція» був запозичений у лінгвістику з понятійного апарату логіки, де його тлумачили як судження, що виражає істинне знання про ситуацію, подію, факт. Пропозиційну репрезентацію розглядали як опис, який може бути істинним чи фіктивним стосовно реального світу [2, с. 76].

Розвиток когнітології спричинив застосування пропозиції на позначення особливої оперативної структури свідомості чи специфічної одиниці збереження, репрезентації знань у мозку людини, ментальної структури, відображення деякої ситуації, а також типів відношення в ній, узагальнених та організованих у нашій свідомості [4, с. 84]. Пропозиційно-диктумна мотивація відіграє провідну роль і характеризується найбільшою регулярністю в номінативних процесах мови, оскільки значна частина інформації про світ має адекватний, об'єктивний характер і передається прямими значеннями мовних одиниць. Ономасіологічні структури близько третини ентомонімів із синтаксичною моделлю *Adj+N* спираються на мотиваційні бази пропозиційного типу.

Складені найменування – переважно з підрядним і комбінованим зв'язком – становлять чисельну групу пропозиційно мотивованих англійських ентомонімів. Ономасіологічна структура таких сполук характеризується специфікою ономасіологічного базису, який визначається певною структурною синтаксичною моделлю поєднання ономасіологічних ознак і наявністю в цій моделі

певних граматичних доміант. Тобто англійські пропозиційно мотивовані ентомоніми складеного типу організовані за певними синтаксичними моделями.

За класифікацією словосполучень, запропонованою В. В. Бурлаковою [1], такі конструкції є ядерними регресивними словосполученнями із субстантивним ядром, у ролі якого функціонує непохідне слово, простий дериват або композит. Ядро англійських складених ентомонімів структури *Adj+N* часто експліковане простим (похідним) іменником на позначення таксону комахи, який визначає належність ентомона до певної категорійної ієрархії. Зазвичай ядром номінативної одиниці є базовий рівень категоризації, тобто найвищий рівень, на якому використовують найбільш природні й загальноприйняті назви членів категорії, що характеризуються спільними, загальними ознаками й найшвидше ідентифікуються [13]. У складній і дещо суперечливій ентомологічній номенклатурі базовим рівнем категоризації виявляється таксон на позначення ряду (*beetle, bug, cockroach, louse (lice), flea, wasp, moth, fly*) та родини (*ant, bee, aphid, weevil, mosquito, midge*). Серед таких таксонів цікавим є іменник *fly* (пропозиційний відповідник – гіперонім, мотивований предикатом руху), який у процесі розвитку мови утворився шляхом конверсії (іменник → дієслово → похідний іменник): «*fly*³ – n 1 any dipterous insect, esp. the housefly, characterized by active flight» (CED) (*black fly, Spanish fly*). Субстантивне ядро англійських ентомонімів структури *Adj+N* може відповідати транспресиву, який презентує проміжну стадію розвитку комахи (*green caterpillar, white grubs*).

Ядро найменувань комах досліджуваної синтаксичної моделі може бути представлене простим дериватом, похідним від дієслова, який на глибинному рівні виражений предикатним компонентом пропозиції, а саме каузативним предикатом (*columbine borer*), предикатом способу руху (*Asiatic hopper*).

Англійські ентомоніми структури *Adj+N* можуть мати композитне субстантивне ядро, утворене шляхом поєднання мотиваторів, що корелюють з локативом перебування, який часто є як об'єктом харчування комах, так і предикатом способу руху (*American grasshopper, destructive leafhopper, green treehopper*) або гіперонімом (*speckled bush-cricket, common housefly*).

В англійській ентомологічній номенклатурі налічують 908 найменувань комах, утворених за синтаксичною моделлю *Adj+N*, між компонентами якої існують підрядні атрибутивні відношення [1]. Ад'єктивний компонент такої структури визначається валентністю субстантива. Так, іменник, що відповідає гіперонімічному складнику структури знань про позначене, у складі сполуки *Adj+N* приєднує простий (похідний) прикметник, пропозиційним відповідником якого найчастіше є здебільшого квалітатив. Такі прикметники представляють рівень якості за кольором (*black beetle* – «The adult beetle when newly emerged is a rich chestnut colour, but soon after changes to a characteristic glossy black» (IIW); *transparent burnet* – «...is a handsome day-flying moth with almost transparent grey-black wings marked with crimson streaks» (IP)) чи особливості конфігурації тіла комах (*flat bug* – «They have a flat, oval shape and many are wingless» (MGI)). Прикметник у синтаксичній моделі *Adj+N* може відповідати квалітативу на позначення форми існування комах, що є диференційною ознакою цих ентомонімів: *solitary wasps* і *social wasps* – «*Solitary wasps* differ from the *social wasps* in nesting habits and life cycle» (IIW).

Прикметник може відповідати локативному компоненту пропозиції на позначення ареалу поширення комах. Еквонімічний локатив презентує країну як одне з місць розповсюдження ентомона (*Italian cricket* – «Range: S and C Europe except British Isles» (CMI); *Spanish fly*; *German wasp*) або сторону світу (*southern aeschna*). Мотиватор-локатив в ономаціологічній базі досліджуваних ентомонімів вказує й на місце походження комах – країну (*Japanese beetle* – «In its native Japan, where the beetle's natural enemies keep its populations in check, this insect is not a serious plant pest» (IP)) чи певний географічний ареал (*oriental beetle* – «Like many species, it has spread beyond its native region by traveling on ships» (MGI)). Пропозиційним відповідником прикметника у структурі *Adj+N* може бути опозитив локатива: *homeless bee* – «parasitize the nests of soil-nesting bees: they lay their eggs in these nests» (MGI).

Прикметник може відповідати слоту корелятива, який презентує прототип роду, а види комах мають від нього певні відхилення. Диференційною ознакою комах можуть бути особливості забарвлення комах чи будови її тіла: *common wasp* і *German wasp* – «*Common wasp*, unlike *German wasp* has no bulge on the thoracic stripe and has an anchor mark on its face» (CMI). Види комах можуть відрізнятися від прототипу способом руху *common cockroach* – «Neither sex can fly, but they are fast and agile runners» (CMI) і *German cockroach* – «Both sexes are fully winged and can fly well, although they prefer to scuttle over the ground» (CMI). Ад'єктивний компонент досліджуваної структури англійських ентомонімів іноді представляє опозитив корелятива (*false mantis*).

Особливу роль у творенні синтаксичної моделі ентомонімів *Adj+N* відіграють прикметники, що позначають предикати в структурі знань про позначене, проте такі найменування не є частотними, як, наприклад, предикат способу існування (*vagrant sympetrum* – часто перелітають цілими зграями для того, щоб швидше заселити нові водойми). Такий прикметник у мотиваційній базі досліджуваних ентомонімів відповідає й опозитиву предиката способу захисту (*stingless bee* – «Unlike other *eusocial bees*, they do not sting but will defend by biting if their nest is disturbed» (IIW)). До складу ономазіологічної структури англійських ентомонімів типу *Adj+N* входить, окрім гіпероніма (*N*), квантитатив – показник розміру тіла комахи (*large syrphid*) чи компаратив такого рівня кількості (*lesser cockroach*), а також кількісний показник поширення комахи (*scarce aeschna*, *scarce ischnura*, *scarce libellula*). Поодинокими є назви комах синтаксичної сполуки *Adj+N*, де ад'єктив представляє холонімічний об'єкт дії еквонімічного статусу: *human lice* – «Occurrence: Worldwide. On humans, apes, and monkeys» (MGI); *human flea*.

Зміна ядерного компонента – гіпероніма англійських ентомонімів структури *Adj+N* – на віддієслівний іменник принципово не змінює складу корелятивів, а лише впливає на їхню деталізацію. Так, ядерний іменник, який у пропозиції відповідає мотиватору – предикату способу руху, зумовлює вибір предиката способу існування, вираженого похідним прикметником: *migratory hopper* – «During outbreaks, hopper bands cause damage to rice and maize crops in the south-west and, if not controlled, can lead to devastating swarms of adults that may migrate northwards to the large rice-growing areas in the middle-west and the highlands» (IP). Субстантивне ядро – мотиватор-предикат каузації – зумовлює наявність компонента рівня якості за кольором (*Adj*): *brown chafer*.

Синтаксична модель *Adj+N* англійських ентомонімів на структурному рівні може ускладнюватися за рахунок ад'єктивного або субстантивного елементів, які приєднуються до прикметника: *Adj₂+Adj₁+N* (*western subterranean termite*) та *N₂+Adj+N₁* (*pasture white chafer*). Існує чимало ентомонімів синтаксичного типу *Adj₂+Adj₁+N*, де усі складові виражені простим або похідним словом. Так, прикметник *Adj₂* на глибинному рівні представлений насамперед корелятивом (*common red ant*, *common Australian anopheline*, *common black ant*).

Прикметник *Adj₂* у пропозиції виражений і локативом на позначення ареалу поширення комахи, що представляє певний географічний регіон (*northern black beetle* – «...is found throughout the northern part of the North Island» (IIW)); країну (*African black beetle*); ландшафтну зону (*coastal brown ant*). Прикметник *Adj₂* у пропозиції часто відповідає квантитативу, котрий представляє кількісний показник поширення комахи (*scarce green lestes*) або її розмір: *large swift moth*, *large green jassid*, *little black ant*. Розмір ентомона може бути виражений компаративом рівня кількості: *larger yellow ant*. Залежний похідний ад'єктивний компонент *Adj₂* на глибинному рівні представлений партитивом (*speckled yellow moth* – «The brown markings vary greatly in size, some specimens appearing almost completely yellow and others almost brown» (CMI); *spotted Mediterranean cockroach*). Прикметником *Adj₂* у досліджуваних номенклатурних назвах позначений компонент рівня якості, що представляє особливості забарвлення комахи (*divergent black beetle*, *variable red borer*) або форму її існування (*social parasitic ant*).

У словосполучі *N₂+Adj+N₁* субстантив *N₂* на пропозиційному рівні відповідає локативу (*pasture white chafer*, *garden swift moth*) або об'єкту дії (*osier green moth*, *cherry black aphid*).

Залежні ад'єктивні компоненти всіх вище згаданих структур можуть бути виражені складним словом, частини якого представлені, здебільшого, конекцією ознаки партонімічного рівня (елемента забарвлення комахи) і квалітатива за кольором (*purple white-streaked moth*, *black-dotted groundling*, *full-spotted moth*) або показника рівня кількості (*six-spotted leafhopper*, *eight-spotted moth*, *octospotted forester*, *twenty-spotted moth*).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Номенклатурні назви комах синтаксичної структури *Adj+N* займають особливе місце в ентомологічній терміносистемі, оскільки вони містять назву об'єкта та його диференційну ознаку, а отже, мають оптимальну структуру змісту. Синтаксична модель *Adj+N* англійських ентомонімів є гнучкою, що дає їй змогу розширюватися й тим самим диференціювати різновиди ентомонімів різного рівня категоризації в науковій картині світу англійського етносу.

Надалі плануємо дослідити особливості мотивації англійських ентомонімів складеного типу, утворених за іншими синтаксичними моделями.

Відомо, що терміни, які містять назви об'єкта й однієї з його диференційних ознак (*differentia specifica*), мають оптимальну структуру змісту [Лейчик 2006: 43], а синтаксична модель *Adj+N* дає можливість у стислій формі фіксувати відповідність комахи певному прототипу, її ознаку, її розмір, (кількість) частини від цілого тощо.

Список використаної літератури

1. Бурлакова В. В. Основы структуры словосочетания в современном английском языке / В. В. Бурлакова. – Л. : Наука, 1975. – 215 с.
2. Дейк Т. Ванн. Язык. Познание. Коммуникация / Т. Ванн Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 186 с.
3. Лейчик В. М. Терминоведение: Предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : КомКнига, 2006. – 256 с.
4. Панкрац Ю. Г. Пропозициональная форма представления знаний / Ю. Г. Панкрац // Язык и структуры представления знаний: сб. научно-аналитических обзоров. – М. : ИНИОН, 1992. – С. 78–97.
5. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология (монография) / Е. А. Селиванова. – К. : Изд-во украинского фитосоциологического центра, 2000. – 248 с.
6. Селиванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія / О. О. Селіванова. – К.-Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
8. Chinery, M. Insects / Michael Chinery. – Italy : Amadeus, 2004. – 255, [1] p.
9. Collins English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dictionary.reverso.net/english-definitions/>.
10. Insecta Inspecta World [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.insecta-inspecta.com/>.
11. Insect Pests // Pest Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-bug.net/pests.shtml#insects>.
12. McGavin, G. C. Insects: Spiders and Other Terrestrial Arthropods / George C. McGavin. – New York : Dorling Kindersley Inc., 2002. – 256 p.
13. Rosch, E. Structural Basis of Typicality Effect / E. Rosch, C. Simpson, R. S. Miller // Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance. – 1976. – № 2. – P. 491–502.

Одержано редакцією 10.02.15

Прийнято до публікації 11.02.15

О. В. Коновалова

Мотивация английских этнонимов синтаксической структуры Adj+N

В статье исследованы особенности мотивации английских составных номенклатурных названий насекомых синтаксической модели **Adj+N** в когнитивно-ономазиологическом аспекте. Предметом анализа послужили мотивационные отношения ономазиологической структуры английских этнонимов, их семантики с фрагментом знаний об обозначаемом.

Основным методом исследования является разработанный Е.А. Селивановой когнитивно-ономазиологический анализ, включающий два этапа – интерпретацию ономазиологической структуры английских этнонимов и моделирование фрагмента знаний о насекомом. Данная методика позволила установить закономерности восприятия и номинации особого микромира насекомых англоязычными энтомологами.

Названия насекомых синтаксической модели **Adj+N** довольно широко распространены в английской терминосистеме. Ядро такой структуры представлено преимущественно простым или производным существительным, которое обозначает таксон насекомого, определяющий принадлежность энтомона к определенной категориальной иерархии. Адъективный компонент структуры **Adj+N** определяется валентностью субстантива и в основном выражен простым (производным) прилагательным, коррелирующим с качественным, локативом, коррелятивом и количественным. Синтаксическая модель **Adj+N** английских этнонимов на структурном уровне может усложняться за счет адъективного или субстантивного элементов, присоединяемых к прилагательному.

Ключевые слова: этноним, номенклатура, когнитивно-ономазиологический анализ, ономазиологическая структура, пропозиция, ядро синтаксической структуры.

O. V. Konovalova

Motivation of english entonyms of Adj+N syntactic pattern

The article focuses on motivation of English compound nomenclatural insect names of **Adj+N** syntactic pattern in cognitive onomasiological aspect. The subject under investigation is the motivational relations of the onomasiological structure and semantics of English entonyms and the fragment knowledge about the designated object.

The major method of our research is O. Selivanova's cognitive onomasiological analysis which includes two stages – the interpretation of English entonyms' onomasiological structure and simulation of the fragment knowledge about an insect. This method has helped to establish regularity in English entomologists' perception and giving names to the peculiar microworld of insects.

Insect names of **Adj+N** syntactic pattern are rather widely spread in the English term system. Nucleus of such a pattern is mostly represented by a root or derived noun designating taxon of an insect that determines an entomon's

place in a certain categorial hierarchy. An adjectival component of *Adj+N* syntactic pattern is predetermined by the noun valence and is mainly expressed by a root or derived adjective that correlates with *Qualitative*, *Locative*, *Correlative*, and *Quantitative*. *Adj+N* syntactic pattern of English entomonyms can be complicated on the structural level with the help of an adjectival or substantival component adding to the adjective.

Key words: entonym, nomenclature, cognitive onomasiological analysis, onomasiological structure, proposition, nucleus of syntactic pattern.

УДК 811.161.2'373

А. А. Таран

НОВІ СКЛАДЕНІ НОМІНАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті обґрунтовано науково-теоретичні засади вивчення тенденцій розвитку сучасної української літературної мови. Тенденцію розвитку лексики слідом за німецьким дослідником динаміки сучасних слов'янських мов К. Гутшмідтом трактуємо як характер спрямування мовних процесів або змін, що відбуваються у формі закріплення інновацій чи усунення застарілих мовних одиниць, конструкцій, норм. З'ясовано, що розвиток мовної системи визначається взаємодією двох тенденцій її функціонування: тенденції деталізації номінації, симетрії між формою і змістом та тенденції економії мовних засобів, синкретизму семантики номінації, асиметрії її форми та змісту. Висвітлено вияви тенденції деталізації семантики номінації, відображеної у функціонуванні складених найменувань, для яких характерна аналітична форма вираження. Проаналізовано парадигматичні, епідигматичні і синтагматичні відношення груп складених найменувань на позначення різних напрямів моди.

З'ясовано, що активізацію понять моди в когнітивній і мовній свідомості сучасних українців спричинено істотними змінами в житті суспільства, широкими можливостями задоволення різних смаків людей щодо їхньої зовнішності, вбрання. З огляду на активне розроблення в сучасній українській мові понять моди, стилю життя, дизайну, догляду людини за зовнішністю і здоров'ям, пов'язаних із ними сфер виробництва і послуг населенню, формується розгалужена шкала номінацій, що виражають різні аспекти її ознаки цих понять.

Ключові слова: мовна динаміка, неологія, тенденції розвитку мови, тенденція деталізації, епідигматика, синтагматика, парадигматика, складені номінації.

Постановка проблеми. Динаміка мовної системи певною мірою спрогнозована взаємодією, а то й протидією двох тенденцій її функціонування та розвитку: прозорості й аналітичності (деталізації) номінації, симетрії між формою і змістом та тенденції економії мовних засобів, синкретизму семантики номінації, асиметрії її форми та змісту [6, с. 6–7]. Дія цих тенденцій є різноспрямованою: перша призводить до розростання вербальної матерії за рахунок постійного надходження нових мовних знаків; друга, використовуючи результати першої, навпаки, утримує вербальну систему в стані рівноваги, охороняючи її від надмірної громіздкості шляхом селекції мовних засобів, «санації» номінаційного корпусу мови, оптимізації використання вже наявних знаків. Основна мета дії тенденції мовної економії, на думку Г. П. Нещименко, полягає у встановленні оптимальної відповідності між номінаційним корпусом і нагальними інформаційно-комунікативними потребами соціуму [8, с. 288].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Е. Косеріу зазначає: «Мова функціонує не тому, що вона система, а, навпаки, вона є системою, щоб виконувати свою функцію і відповідати певній меті... Мова змінюється саме тому, що вона не є чимось готовим, а безперервно створюється під час мовної діяльності. Іншими словами, мова змінюється тому, що нею говорять, тому що вона існує лише як техніка і сукупність закономірностей мовлення» [7, с. 18]. Отже, мова є сутністю водночас динамічною, змінюваною і статичною, стабільною. Постійна динаміка мови зумовлена як необхідністю мовного освоєння дійсності людиною, так і прагненням людини зробити своє повідомлення більш інформативним.

Тенденцію розвитку лексики слідом за німецьким дослідником динаміки сучасних слов'янських мов К. Гутшмідтом трактуємо як характер «спрямування мовних процесів або змін, що відбуваються у формі закріплення інновацій чи усунення застарілих мовних одиниць, конструкцій, норм» [2, с. 17], інакше кажучи, як перевагу у вияві тих чи тих мовних змін, стійкості певних типів інновацій. Чеський дослідник Й. Корженський стосовно часової осі розвитку мови,